

LUMINIȚA KOHALMI

GLOBALIZAREA – OPORTUNITĂȚI LA LIMITA HAOSULUI

LUMINIȚA KOHALMI

**GLOBALIZAREA
OPORTUNITĂȚI LA LIMITA
HAOSULUI**

Copyright © 2014, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

KOHALMI, LUMINIȚA

Globalizarea, oportunități la limita haosului /
Luminița Kohalmi. - București : Pro Universitaria, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-994-3

316.32

CAPITOLUL 1

PROVOCĂRI CONCEPTUALE LEGATE DE GLOBALIZARE

1.1. CE ESTE GLOBALIZAREA?

1.1.1. Definiția globalizării

Globalizarea se numără printre cele mai populare sintagme născute la granița dintre societatea industrială și cea informațională, la limita dintre mecanica newtoniană și teoria haosului. Datorită atractivității sale, conceptul a generat în jurul său efervescență academică constând în dezbateri aprinse pe seama unor evaluări descriptive și explicative, dar și în revigorarea acțiunilor întreprinse la nivel local sau planetar într-o lume caracterizată de incertitudini și de complexitate.

Termenul „globalizare” a apărut la sfârșitul anilor '60 și a fost lansat de un specialist canadian în teoria mijloacelor de comunicare în masă, profesorul Marshall McLuhan de la Universitatea din Toronto, și de specialistul american în problemele comunismului, Zbigniew Brzezinski de la Universitatea Columbia. McLuhan este cel care a extrapolat lecțiile războiului din Vietnam și a lansat expresia „sat global”. Termenul de globalizare a intrat în dicționar prima dată în 1961.

Atunci când vorbim despre studiile dedicate globalizării, toată lumea este de acord că aproape toate abordările pot fi contestate, inclusiv definiția însăși. De aceea avem de-a face cu o largă paletă de definiții ale acestui proces emblematic pentru istoria contemporană. FMI, de exemplu, susține că globalizarea constă în „creșterea în interdependența economică a țărilor din întreaga lume, prin creșterea volumului și a varietății tranzacțiilor de bunuri și servicii peste granițe, fluxul de capital internațional mult mai liber și mai rapid”, dar și într-o „difuziune mai largă a tehnologiei.” Banca Mondială definește globalizarea ca pe „libertatea și

capacitatea indivizilor și a firmelor de a iniția tranzacții economice voluntare cu rezidenți ai altor țări”.

Dacă plecăm de la presupuziția că globalizarea reprezintă o realitate a lumii contemporane, cu manifestări în toate domeniile activității umane (economic, politic, social, cultural, științific, tehnologic etc.), e firesc să existe definiții subordonate diferitelor arii de interes. Astfel, unul dintre principalii promotori ai globalizării, George Soros, îi atribuie o definiție preponderent economică, în opinia sa globalizarea reprezentând „mișcarea liberă a capitalului însoțită de dominația crescândă a piețelor financiare globale și a corporațiilor multinaționale asupra economiilor naționale”¹. La fel de normal este ca Antony Giddens să vină cu o definiție conținând elemente preponderent sociologice. În opinia lui Giddens, globalizarea reprezintă „intensificarea relațiilor sociale în lumea întregă, care leagă într-o asemenea măsură localități îndepărtate, încât evenimente care au loc pe plan local sunt privite prin prisma altora similare, petrecute la multe mile depărtare și invers”².

În Dicționarul de Economie, globalizarea este definită ca fiind „modalitatea sau sistemul de receptare și abordare pe termen lung a marilor probleme contemporane, determinate de interacțiunea multiplelor procese și fenomene economice, tehnice, politice, sociale, culturale, ecologice, etc. și preconizarea soluționării lor într-o largă perspectivă de către comunitatea internațională”.

Din perspectiva abordării globaliste în domeniul economico-social, Dinu Marian propune următoarele definiții³:

- a) *Definiția bunului-simț comun*: Globalizarea este procesul prin care oamenii de oriunde înțeleg să accepte ceea ce-i seamănă, punând în surdină ceea ce-i separă.
- b) *Definiția pozitivă*: Globalizarea este un proces de tranziție care include toate formulele de organizare socială ca finalitate atât a tranziției postcomuniste, cât și a celei postcapitaliste, adică exact ceea ce ar da sens ambelor procese, tranziția globală.

¹ Soros, G., *Despre Globalizare*, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 15.

² Giddens, A., *Runaway World: How Globalization Is Reshaping Our Lives*, Profile Books, London, 1999, p. 10.

³ Dinu Marin, *Globalizarea și aproximările ei*, Editura Economică, 2004, p.32

- c) *Definiția convenționalistă*: Globalizarea este noua ordine economică și politică a lumii, ca sistem multidimensional și corelativ în care coerența este dată de guvernanta globală.
- d) *Definiția deschiderii*: Globalizarea este expresia unui sistem al lumii în cel mai înalt grad de integrare și deschis permanent integrării.
- e) *Definiția principială*: Globalizarea este un sistem în care funcția-obiectiv vizează întregul cu scopul de a elimina adversitatea, iar concurența, de a genera distrugere creatoare.
- f) *Definiția teleologică*: Globalizarea este o potențialitate și o tendențialitate a structurilor coerente ale lumii, ca materializare progresivă a raționalității și rațiunii umane universale.
- g) *Definiția instrumentală*: Globalizarea este procesul de ordonare a lumii, ca îndepărtare de haos, bazându-se pe tehnologie occidentală, finanțe permissive și informații libere, adică liberalizarea accesului la randament și modernitate, la acumularea de bogăție și la putere.
- h) *Definiția integratoare*: Globalizarea este procesul de funcționalizare a economiei globale, care, în cadrul societății globale, devine aptă să creeze structuri de decizie globală pentru soluționarea problemelor globale.

Alți autori, din rândul cărora face parte și Giorgios I. Mantzaridis, marchează deosebirea dintre globalizare și universalitate, apreciind că cele două sintagme sunt înrudite din punct de vedere formal, dar esențial opuse. Astfel, „prima exprimă unirea autoritară și omogenizarea, iar cea de-a doua exprimă unitatea spirituală dar, în același timp, și diversitatea persoanelor. Globalizarea îndepărtează particularitățile și schimbă și persoanele și societățile într-o masă amorfă, în timp ce universalitatea respectă particularitățile persoanelor și ale societăților și cultivă armonia și împlinirea acestora”⁴.

Chiar dacă nu există o definiție asupra căreia să se fi ajuns la un consens, cele mai multe definiții se raportează însă la idei similare și folosesc termeni care vizează următoarele caracteristici ale globalizării:

- a) creșterea vitezei de desfășurare a proceselor și de circulație a fluxurilor;

⁴ Sarcinschi, Al., *Globalizarea insecurității. Factori și modalități de contracarare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, București, 2006, p. 9.

b) creșterea integrării și interconectivității.

În acest context, George Ritzer definește rezumativ globalizarea ca pe „un set de procese accelerate care implică fluxuri ce se stabilesc între un număr tot mai mare de locuri din lume și care conduc la creșterea integrării și interconectivității dintre aceste locuri”⁵.

1.1.2. Școli de gândire și modele de analiză legate de globalizare

Anthony McGrew a identificat patru unde/școli de gândire care au marcat evoluția înțelegerii globalizării⁶:

- a) Școala teoretică a globalizării este generatoarea unei mari varietăți de studii teoretice pe chestiuni controversate din domeniu, cum ar fi conceptualizarea/definirea globalizării, identificarea dinamicilor de bază ale respectivului fenomen, dar și evidențierea consecințelor sistemice și structurale ale globalizării (de exemplu a impactului asupra instituțiilor și structurilor sociale).
- b) A doua școală de gândire globalistă este cea istoricistă, care scoate la lumină noutățile legate de explicarea acestui fenomen în comparație cu alte perioade din istorie. O întrebare la care această școală caută răspuns vizează începutul globalizării (după căderea URSS, la sfârșitul celui de-al doilea Război Mondial, acum câteva secole sau acum câteva mii de ani). Pentru cei care cred că globalizarea este un lucru unic în istorie, aceștia mai au de lămurit și dacă e un lucru bun sau rău pentru societate.
- c) În ceea ce privește valul instituționalist, aici atenția se concentrează pe instituțiile sociale (economice, politice și culturale), pe impactul divergent sau convergent pe care globalizarea îl are asupra acestor instituții, pe efectul de creștere a omogenizării sau de stimulare a heterogenității.
- d) Ultima, dar nu cea din urmă dintre școlile de gândire globalistă este cea post – structuralistă (constructivistă). Atenția se îndreaptă către agenții globalizării și spre modul în care ei construiesc globalizarea ca proces.

⁵ George Ritzer, *The Blackwell Companion to Globalization*, Oxford, Blackwell Publishing, 2007, p.1.

⁶ Anthony McGrew, *The Blackwell Companion to Globalization*, Oxford, Blackwell Publishing, 2007, p. 29-53.

Discursurile divergente vizează caracterul hegemonic al globalizării. Se spune că nu avem de-a face cu o singură globalizare, ci cu mai multe.

În același context, McGrew⁷ vorbește și despre patru modele de analiză a globalizării. Este vorba de:

- a) „Globalizarea defensivă”, ca o condiție de existență și funcționare a societăților care se află în continuă schimbare. Din perspectivă liberală, avem de-a face cu un proces care nu este nociv, generat de schimbări istorice, a cărui natură primordială este cea economică, integrând piețele și tehnologia. Liberalii recunosc că există probleme asociate globalizării, însă susțin că acestea apar pentru a conduce la o mai bună funcționare a societății. Neoliberalii însă propovăduiesc piața liberă, deregularizarea, micșorarea statului, scăderea taxelor, comerțul liber și capitalismul global. În opinia acestora din urmă, globalizarea produce doar prosperitate, democratizare și pace în lume.
- b) Un alt model de analiză este „post-globalizarea”. Adepții acestei abordări susțin că globalizarea ori nu a existat niciodată, ori a produs resetarea granițelor statelor – națiuni și a resuscitat naționalismul. În acest model, ideea este aceea că globalizarea ar fi supra-vândută ca o descriere a realității sociale, ca o explicație a schimbării sociale și ca o ideologie a progresului social. Înainte de a trăi într-o lume globală, trăim mai degrabă într-o lume dominată de societăți naționale și de state. De aceea, tema construcției unei lumi mai bune vizează o folosire mai bună a puterilor naționale.
- c) Al treilea model de analiză este „globalismul critic”. Așa cum sugerează denumirea, e vorba de critici aduse globalizării din cauza asocierii acestei cu extinderea și transnaționalizarea puterii. Problemele în dezbatere sunt legate de distribuția resurselor în lume și de recunoașterea identității. Globalizarea este general acceptată ca o realitate socială, dar întrebarea este: cum poate fi realizat potențialul progresiv, ba chiar revoluționar al acesteia?

⁷ Ibidem 6.

- d) În fine, un alt cadru de analiză se referă la faptul că globalismul presupune o viziune cu largă susținere referitoare la faptul că ar trebui să ne focusăm, în egală măsură, pe global și local, precum și pe combinațiile dintre cele două perspective aflate în relație dialectică.

1.1.3. Cauzele globalizării

Fenomenele complexe asociate globalizării nu pot fi explicate decât dacă avem în vedere mai multe cauze. În funcție de ce accepțiune a globalizării este luată ca punct de plecare, apar în prim-plan alte cauze și forțe motrice. În cele ce urmează vom face referiri la cele mai frecvente cauze recurente, fără să avem pretenția că lista acestora este închisă⁸:

- a) *Internetul*. Fără îndoială, inovațiile de ordin tehnic – și mai ales cele din domeniul informaticii și al comunicațiilor - au jucat și mai joacă încă un rol central. Internetul este, din multe puncte de vedere, emblema globalizării. Globalizarea piețelor financiare, transferul unor sume inimaginabile în câteva secunde în jurul globului nu ar fi posibile fără această tehnologie, după cum nu ar fi posibilă nici organizarea producției integrate la nivel transnațional ș.a.m.d.
- b) *Scăderea cheltuielilor de transport*. Avântul incredibil pe care l-a cunoscut comerțul, un alt element definitoriu al globalizării economice, se datorează în mare măsură scăderii rapide a cheltuielilor de transport, mărfurile putând fi astfel transportate mult mai rapid. Acest lucru poate fi observat îndeosebi în sectorul serviciilor. Produsele de tip software sau bazele de date, de exemplu, pot fi transmise în câteva secunde dintr-un capăt al lumii în celălalt.
- c) *Sfârșitul Războiului Rece* a fost, de asemenea, deseori indicat drept cauză a globalizării. Dacă în conflictul dintre Est și Vest lumea era împărțită în două tabere care întrețineau puține relații între ele, această delimitare – „Cortina de Fier” – a dispărut în 1989/90. Statele care aparțineau „blocului estic” s-au deschis către piețele mondiale. Tot mai multe state se

⁸ http://www.dadalos.org/globalisierung_rom/grundkurs_3.htm

raportează în zilele noastre la democrație și economie de piață ca la principii de organizare fundamentale.

- d) *Internaționalizarea politicilor*. Un rol deosebit de important – în special la nivel de conștiință – l-au jucat problemele globale. Problemele globale au nevoie însă și de o internaționalizare a politicilor, stimulând dezvoltarea unei conștiințe globale. Organizații precum Greenpeace sau Amnesty International, care se dedică unor teme globale precum mediul ambiant sau drepturile omului sunt jucători globali, asemeni unor organizații economice, financiare sau politice care au o mare însemnătate. Printre instituțiile globale de renume se numără și Banca Mondială (BM), Fondul Mondial Internațional (FMI), Organizația Mondială a Comerțului (OMC), Grupul Țărilor Dezvoltate (G7/8), Organizația Națiunilor Unite (ONU), Organizația Mondială a Sănătății (OMS).
- e) *Neoliberalismul*. Globalizarea nu este un proces inevitabil, ci mai degrabă o urmare a politicii de de-reglementare a SUA începută la finele celui de-al Doilea Război Mondial. Fără liberalizarea comerțului mondial în cadrul unor decizii luate de SUA sau în organisme internaționale politice și economice, această dezvoltare nu ar fi putut exista cu adevărat.

Dintr-o altă perspectivă, noul principiu ordonator al lumii globalizate nu se mai focalizează doar pe valori definite ideologic, cum ar fi națiunea, statul sau clasa socială, aducând în prim plan alte valori și alți actori. În acest context, forțele motrice ale globalizării sunt intrinsec legate de:

- a) Mărirea constantă a numărului de state care au acceptat regulile economiei de piață. Astfel, sunt deja consacrate schimbările care au loc dinspre abordări etatiste către abordări concurențiale, specifice piețelor libere ale decidenților în domeniul politicilor economice din țările industrializate și din cele de dezvoltare.
- b) Transferul, din perspectivă internațională, al epicentrului activităților economice dinspre țările dezvoltate către țările în curs dezvoltare. Această mutație este strâns legată de expansiunea liberalizării economice, care stimulează eficiența, inovația și încurajează investițiile directe și indirecte.